
MÜSTƏQİLLİK ƏLDƏ ETDİKDƏN SONRA AZƏRBAYCAN TÜRKİYƏ MƏDƏNİ ƏLAQƏLƏRİ

XX əsrin 90-cı illərinə qədər türk dünyasını beynəlxalq aləmdə təkcə Türkiyə respublikası təmsil edirdi. 90-cı illərin başlanğıcında SSSRİ-nin dağılması nəticəsində daha beş türk dövlətinin - Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Özbəkistan və Türkmənistanın müstəqillik qazanması ilə türk dünyasında gözə çarpacaq bir canlanma başladı.

9 noyabr 1991-ci il tarixində Türkiyə Cümhuriyyəti Azərbaycanın müstəqilliyini tanımış, diplomatik əlaqələr 14 yanvar 1992-ci il tarixindən qurulmuşdur. Azərbaycanın müstəqilliyini tanıyan ilk dövlət, ilk səfiri göndərən, ilk səfirlik açan məhz Türkiyə olmuşdur. Bu mənada XX əsrin 90-cı illəri türk dövlətləri arasında bütün sahələrdə çoxcəhətli əlaqələrin qurulduğu dövrdür. Mədəni əlaqələrimizin öyrənilməsi hər iki xalq arasında qarşılıqlı mənəvi zənginləşmə zərurətindən irəli gəlir. Azərbaycan-Türkiyə əlaqələri XX əsrin əvvəllərindən başlayaraq xüsusilə qüvvətlənmiş, publisistikada, ədəbiyyatın müxtəlif janrlarında, ümumilikdə mədəniyyətdə intensiv şəkildə irəli sürülmüşdür. Türkiyə ilə sıx mədəni əlaqələr bizim müasirləşməyimizə, dünya dəyərlərini mənimsəməyimizə, dünyanın qabaqcıl millətləri sırasında, demokratik, maariflənmiş, müasir bir cəmiyyət kimi tanınmağımıza yardım etmiş və etməkdədir. Keçmişdə bizim dünyaya pəncərəmiz yalnız rus mətbuatı vasitəsilə idisə, bu gün daha bir pəncərə, Türkiyə pəncərəsi dünyanı tanımaqda və özümüzü dünyaya tanımaqda əhəmiyyətli rol oynaya bilər.

Azərbaycan Türkiyə əlaqələri çox geniş mövzudu. Məqalədə bu mövzunu tam əhatə etmək qeyri mümkündür. Bu məqalədə Azərbaycan Türkiyə mədəni əlaqələrinin bəzi məqamlarına toxunulub.

Azərbaycan Türkiyə mədəni əlaqələrinin tarixi və perspektivləri ilə bağlı hər iki dövlətin rəhbərləri dəfələrlə fikirlər söyləmiş və bu əlaqələrin daimi və əbədi olacağı haqqında bəyanatlar vermişlər. Xalqımızın ümummilli lideri H.Əliyevin bəyan etdiyi, dəfələrlə dediyimiz “biz bir millət iki dövlətik” sözləri hər bir azərbaycanlının qulağında səslənir.

H.Əliyev 2001-ci il martın 12-də Ankara şəhərində Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi ilə Türkiyə Cümhuriyyətinin Mədəniyyət Nazirliyi arasında əməkdaşlıq protokolunun təsdiqi haqqında sərəncam vermişdir. Müasir mərhələdə əsası H.Əliyev tərəfindən qoyulan Azərbaycan-Türkiyə mədəni əlaqələri son dövrdə daha yüksək tempə inkişaf etməkdədir. Bunu dövlət və hökumət rəhbərləri səviyyəsində, cəmiyyətlər və diasporlar əməkdaşlığında qeyd edilən tədbirlər də təsdiqləməkdədir. Azərbaycanın Ankarada Azərbaycan səfirliyi, İstanbulda General-Konsulluq, Qarsda General-Konsulluğu fəaliyyət göstərir. Türkiyənin isə Bakıda-səfirlik, Naxçıvanda General-Konsulluq təşkilatları fəaliyyət göstərir.

H.Əliyevə Türkiyə-Azərbaycan əlaqələrinin və dünya siyasətinin inkişafında xüsusi xidmətlərinə görə 1998-ci ildə Atatürk Universitetinin fəxri doktoru adı verilmişdir.

Türkiyə ilə Azərbaycan arasında əlaqələrin gücləndirilməsi Qafqaz bölgəsində sabitliyin təmin edilməsinə yönəlib. 1993-cü ilin aprelində Ermənistan qoşunları Azərbaycanın Kəlbəcər rayonunu işğal etdikdən və BMT-nin işğal olunmuş əraziləri tərk etməsi barədə qətnaməsini icra etmədikdən sonra Türkiyə Ermənistanla sərhədlərini bağlayıb və problem həllini tapmayana qədər sərhədləri açmamaqda qərarlıdır. Türkiyə ardıcıl olaraq bütün beynəlxalq təşkilatlarda Azərbaycanın Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmiş ərazilərinin azad olunmasını, bu məsələ ilə bağlı BMT-nin müvafiq qətnamələrinin həyata keçirilməsini tələb edir.

2003-cü ildə Azərbaycan prezidenti seçilən İlham Əliyev də Türkiyə ilə əlaqələrin genişlənməsinə önəm verdi. O, Türkiyə ziyarəti çərçivəsində Azərbaycan və Türkiyə birgə əlaqələri, iqtisadiyyat mədəniyyət haqqında protokol və digər vacib sənədlər imzalayıb.

Enerji baxımından zəngin yeraltı qaynaqlara sahib olan Azərbaycanla Türkiyə arasında 13 iyul 2006-cı ildə Bakıda başlayıb Ceyhanda bitən və üç dövlət (Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə) ərazisindən keçən Bakı-Tibilisi-Ceyhan neft borusunun təməli qoyuldu və bu boru MDB-də Rusiya ərazisindən keçməyən ilk borudur.

Mədəniyyət sahəsində ölkələrimiz arasında fəal iş gedir, bir çox alimlərimiz bu sahədə araşdırmalar aparmış və aparmaqdadırlar. Bu araşdırmaların bir qismi mədəniyyət siyasəti ilə əlaqədardır.

“Qardaş ədəbiyyatlar”, “Belge”, “Bilik”, “Türk dünyası” kimi nəşriyyatlar Türkiyə ilə Azərbaycan arasında mədəni körpü qurmağa böyük yardım

göstərilir. Hər iki ölkənin müxtəlif demokratik kütləvi təşkilatları, o cümlədən həmkarlar ittifaqları, ixtisas üzrə təşkilatlar, idman klubları və s. təşkilatlar mədəni integrasiyaya öz köməkliyini göstərir. Türkiyədə Azərbaycan icmasını təmsil edən təşkilat və dərnəklərin ən nüfuzlularından biri Türkiyə-Azərbaycan dostluq, əməkdaşlıq və həmrəylik fondudur. Bu fondun nəzdində “Azərbaycan evi” fəaliyyət göstərir. Burada əsas mədəniyyət tədbirləri və gecələri keçirilir.

Azərbaycanın beynəlxalq mədəni əlaqələrdə iştirakı əsasən bu formalarda həyata keçirilir: ədəbi əlaqələr, kitab çapı, kitab mübadiləsi, kitab sərgi və yarmarkaları, yazıçı, şair və jurnalistlərin əməkdaşlığı, musiqi, teatr, kino, televiziya, radio sahəsində əməkdaşlıq, rəssamların sərgi və yarmarkalarda iştirakı, ictimaiyyətin əlaqələri, mədəniyyət günləri, idman, turizm və s.

Türk dramaturqlarının əsərlərinin Azərbaycan teatrındakı tamaşaları, eləcə də son illərdə Azərbaycan dramaturgiyasının Türkiyə teatrlarında səhnə şərhini tapmış nümunələri teatrlarımızın yaxınlaşmasında müstəsna əhəmiyyət kəsb edir. Hər il Azərbaycan mədəniyyətinin yüzlərlə nümayəndəsi, onlarla bədii kollektivi, aktyor qrupları xaricə gedir, təxminən qeyd olunan qədər də xarici dövlətlərin mədəniyyət işçiləri Azərbaycana gəlir.

İnqilab Kərimovun “Azərbaycan-Türkiyə teatr əlaqələri” kitabında da xalqlarımız arasındakı teatr əlaqələrindən bəhs olunub. Burada Azərbaycan-Türkiyə səhnə ustalarının dostluğuna, qarşılıqlı qastrol səfərlərinə geniş yer ayrılıb. Hər iki ölkə arasında mədəni-humanitar əlaqələr də daim inkişaf etməkdədir. Milli təhsil sahəsində də durmadan getməkdədir. Azərbaycanla-Türkiyə arasında milli təhsil sahəsindəki ən önəmli çalışma “Böyük öyrənci layihəsidir”. Azərbaycan tələbələri Türkiyədə, Türkiyə tələbələri Azərbaycanda təhsil alırlar.

Bu gün Azərbaycan dünya miqyasında çox böyük hörmətə malik olan ölkədir. Bütün qonşu ölkələrlə qarşılıqlı surətdə faydalı və qarşılıqlı hörmət əsasında qurulmuş münasibətlər mövcuddur. Müasir dünyada dostluq və qardaşlıq əlaqələri baxımından Azərbaycan-Türkiyə dostluğu nümunə göstərilə bilər. Bizim xalqlarımızı ortaq tarix, ortaq mədəniyyət birləşdirir. Ortaq etnik-mədəni mənşəyə, tarixi keçmişə sahib olan iki qardaş xalqı mənəvi tellərlə yanaşı, ümummilli, siyasi, iqtisadi maraqlar birləşdirir.

Azərbaycan artıq öz mədəniyyəti, ədəbiyyatı və incəsənəti, şəxsiyyətləri ilə dünya meridianlarına çıxır. Prezidentimizin müvafiq fərmanları ilə dahi Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri Məhəmməd Fizulinin 500 illik yubileyinin Fransada, İraqda, İranda və Rusiyada, dünya şöhrətli Bülbülün 100 illik yubileyinin Moskvada, Tibilisidə və Ankarada, məşhur bəstəkar Qara Qarayevin 80 illik yu-

bileyinin Moskvada və Parisdə, görkəmli müğənni Rəşid Behbudovun 80 illik yubileyinin Moskvada, türk xalqlarının Ana kitabı olan “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanının 1300 illik yubileyinin Parisdə YUNESKO-nun iqamətgahında yüksək səviyyədə qeyd olunması müstəqil Azərbaycan mədəniyyətini yenidən tanıtmışdır. Türkiyə dövləti indiyədək bizim xalqın arxasında durub və durmaqdadır.

Açar sözlər: Azərbaycan, Türkiyə, mədəniyyət, əlaqələr, müstəqillik.

ƏDƏBİYYAT

1. H.Fərqanə: Mustəqillik dövründə Azərbaycan Türkiyə əlaqələrinin kulturoloji aspektləri . – Bakı, 2007.- 302 s.
2. http://www.musigi-dunya.az/new/read_magazine.asp?id=452
3. <http://lib.aliyevheritage.org/az/4610295.html>
4. http://anl.az/el/h/hf_mdateka.pdf

Парвана Ибрагимова (Азербайджан)

**Взаимоотношения Турции и Азербайджана
после приобретения независимости**

Статья посвящена всесторонним взаимоотношениям Турции и Азербайджана после приобретения независимости Азербайджана. Особое внимание уделено всестороннему углублению и расширению культурных и дружеских связей между двумя странами по инициативе и под руководством национального лидера Гейдара Алиева.

Ключевые слова: Азербайджан, Турция, культура, связи, независимость.

Parvana Ibrahimova (Azerbaijan)

Interrelations with Turkey after independence of Azerbaijan

Article is about the highlight of the general relationship between Azerbaijan and Turkey after the independence of Azerbaijan. Especially, the process of extension and enlargement of friendship and cultural relations between Azerbaijan and Turkey by the national leader, H.Aliyev's initiative.

Key words: Azerbaijan, Turkey, cultural, relations, independence.